

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
FINANSŲ MINISTERIJA**

**TIESIOGINĮ INVESTAVIMĄ IR ILGALAIKĮ TAUPYMĄ
SKATINANČIŲ GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO LENGVATŲ
NAUDOTOJAI**

Informacija apie nagrinėjamus duomenis:

- Nagrinėti VMI pateikti mikro duomenys – 2019 metų pačių gyventojų deklaruotų pajamų, ir juridinių asmenų informacijos apie gyventojų pajamas "nuotrauka".

- Didmiesčiu šio pratimo tikslais laikomi Vilniaus m., Kauno m. ir Klaipėdos m. savivaldybės. Gyventojas savivaldybei priskiriamas pagal deklaruotą gyvenamąją vietą.

- Vidurkiai – aritmetiniai.

Gyvybės draudimo (GD) ir pensijų fondų (PF) įmokos

(GPMĮ 21 str. lengvata, nagrinėjamos kartu, nes lengvatos pritaikymo prasme joms taikomas bendras 1 500 eurų limitas)

Šiais investavimo instrumentais populiacija naudojasi tolygiai, nes:

- Vertinant pagal profesijas, šiais investavimo instrumentais naudojosi apie 15% gyventojų, kuriems Sodros duomenimis yra priskirta profesija. Priklausomai nuo profesijos, šis rodiklis svyravo nuo 13% iki 19%, išskyrus paslaugų sektoriaus darbuotojus ir pardavėjus, kur jis sudarė apie 8 proc. (profesija su antru žemiausių pajamų lygiu, po nekvalifikuotų darbininkų). Intensyviausiai šia lengvata naudojosi vadovai ir specialistai – apie 19% tokių asmenų.

- Pagal deklaruotą gyvenamąją vietą apie 40 proc. tokių gyventojų gyvena didmiestyje. Vertinant, kad 35% visos Lietuvos populiacijos gyvena šiuose miestuose, tai ir lengvata besinaudojančių gyventojų pasiskirstymą geografiniu požiūriu galime vertinti kaip ganėtinai tolygų.

- Lengvata naudojasi (nepriklausomai nuo to, kokio amžiaus asmenis draudžia) gyventojai su jau įsibėgėjusia karjera – vidutini gyventojų amžius 45 metai (tik GD), 48 metai (tik PF), 46 metai (ir GD ir PF).

- Vidutinis tokio gyventojų bruto atlyginimas 2019 m. sudarė 1 395 eurų ir beveik atitiko visos populiacijos vidutinį darbo užmokestį (2019 m. 1 380,7 euro).

- Visos tokių gyventojų apmokestinamosios pajamos pasiskirsto taip: 78% sudaro atlyginimas, 15% – turto nuoma ar pardavimas, dividendai ir kitos su darbo santykiais nesusijusios pajamos, dar 7% – individualios veiklos pajamos. Visos populiacijos šių rodiklių proporcijos yra artimos – atitinkamai 79%, 12% ir 9%.

GD įmokos reikšmingai dominuoja, lyginant su PF:

- Iš viso 342 tūkst. gyventojų išleido 236 mln. eurų GD ir PF įmokoms, iš jų PF įmokos sudarė tik 8 proc.

- Gyventojų skaičius pasiskirstė taip: tik GD išlaidų patyrė 88 proc. gyventojų, 8 proc. - tik PF, ir dar 4 proc. turėjo abu produktus.

- Vidutiniškai per metus vienas gyventojas sumoka 691 eurą GD įmokų ir 476 eurus PF įmokų.

Pasinaudojimas lengvata gana aukštas, tačiau saugikliai atlieka savo funkcijas:

- Biudžeto netekimai siekė 33,1 mln. eurų, lengvata pasinaudojo apie 294 tūkst. gyventojų (86% patyrusių tokias išlaidas), jie vidutiniškai galėjo susigrąžinti po 113 eurų.

- Apie 25% gyventojų (86 tūkst.) arba rinkosi apskritai nepasinaudoti lengvata (14%), arba jų įmokos viršijo 1 500 eurų (8%), arba neturėjo pakankamai tinkamų pajamų¹ (3%), kad prisitaikytų visą lengvatą. Įmokų dalis, kuriai nepritaikyta lengvata vidutiniškai siekė 680 eurų.

- 8% gyventojų įmokos viršijo 1 500 eurų (patyrė vidutiniškai 2,5 tūkst. eurų išlaidų), todėl jie lengvatą prisitaikė ne visai įmokų sumai.

Už 4,6% gyventojų, patyrusių GD ir / arba PF išlaidų (ir pasinaudojusių 21 str. lengvata), papildomai GD ir / arba PF įmokas mokėjo ir darbdavys (tokios pajamos laikomos neapmokestinamosiomis gyventojų pajamomis, todėl biudžetas taip pat netenka pajamų):

- Apie 15,7 tūkst. gyventojų GD ir / arba PF įmokas mokėjo patys, tačiau kartu už juos papildomai mokėjo ir darbdaviai. Vidutiniškai tokiais atvejais gyventojas mokėjo 1 010 eurų, o darbdavys – dar 960 eurų įmokų per metus.

- Biudžeto netekimai dėl gyventojų dalies sudarė apie 2,2 mln. eurų, o darbdavio dalies – apie 3 mln. eurų (vertinant tik GPM, o darbdavio dalies atveju reikėtų skaičiuoti ir Sodros įmokų netekimus, nes tokia forma gaunama gyventojų nauda įprastomis sąlygomis būtų laikoma atlyginimo dalis).

Palūkanos ir vertybinių popierių (VP) pardavimo pajamos, kurioms taikomas 500 eurų neapmokestinamasis dydis

(kiekvienai iš trijų grupių taikoma po 500 eurų, viršijant šią sumą apmokestinamas tik perviršis)

a. PALŪKANOS iš indėlių ir / arba ne nuosavybės VP (nagrinėjamos kartu, nes lengvatos pritaikymo prasme joms taikomas bendras 500 eurų limitas)

- Šis finansinis instrumentas skaitlingiausias gyventojų prasme. Apie 170 tūkst. gyventojų gavo apie 32 mln. eurų šios rūšies pajamų, iš jų apie 17 mln. eurų sudarė palūkanos už indėlius ir 15 mln. eurų – palūkanos už ne nuosavybės VP. Didelį gyventojų skaičių lėmė palūkanų iš indėlių pajamų gavę gyventojai – tokių buvo apie 159 tūkst.

¹ Saugiklis yra 25% apmokestinamųjų pajamų.

- **Vidutinis tokių pajamų gavėjas – pagyvenusio amžiaus.** Vidutinis gyventojų amžius – 62 metai (nenustatytos profesijos atveju, kur didžiausia pensinio amžiaus žmonių koncentracija, amžiaus vidurkis siekia 66 metus). Apie 39 proc. tokių gyventojų – iš didmiesčių (nedaug viršija populiacijos vidurkį).

- **Tokių gyventojų pajamos mažesnės nei vidutinės.** Vidutiniškai jų apmokestinamosios pajamos siekia 900 eurų per mėnesį.

- **Tik retais atvejais šios rūšies pajamos viršija nustatytą neapmokestinamąjį dydį.** Vos apie 4 proc. gyventojų gavo daugiau nei 500 eurų šios rūšies pajamų. Tokių gyventojų palūkanų suma vidutiniškai siekė 3,4 tūkst. eurų. Taip pat, didžioji dauguma (96 proc.) gyventojų tokios ribos neviršijo, o jų vidutinės pajamos iš palūkanų sudarė 40 eurų.

- **Trečdalis tokių pajamų neapmokestinamos.** Iš 32 mln. eurų šios rūšies pajamų 10,1 mln. buvo neapmokestintos pritaikius 500 eurų neapmokestinamąjį dydį (biudžeto netekimai apie 1,5 mln. eurų).

- **Šios rūšies pajamos nėra reikšmingas biudžeto pajamų šaltinis.** Nuo 500 eurų viršijusios apmokestinamosios sumos apskaičiuotas GPM sudaro apie 3,2 mln. eurų.

b. PALŪKANOS iš tarpusavio skolinimo platformų

- **Šis finansinis instrumentas itin populiarus tarp jaunų didmiesčio gyventojų** – amžiaus vidurkis (36 metai) reikšmingai mažesnis nei kitų finansinių instrumentų atveju, o didmiesčio gyventojai sudaro 57 proc.

- **Apie trečdalis tokių palūkanų – neapmokestinamos.** 15 tūkst. gyventojų gavo 6,3 mln. eurų tokių palūkanų, iš kurių 2,1 mln. buvo neapmokestintos pritaikius 500 eurų neapmokestinamąjį dydį (biudžeto netekimai apie 0,3 mln. eurų).

- **Šios rūšies pajamos nėra reikšmingas biudžeto pajamų šaltinis.** Nuo 500 eurų viršijusios apmokestinamosios sumos apskaičiuotas GPM sudaro apie 0,6 mln. eurų.

- **Šios pajamos prie bendrų gyventojų pajamų prisideda nereikšmingai.** Mažos dalies šia lengvata pasinaudojusių gyventojų (14%) pajamos iš šios palūkanų rūšies viršijo 500 eurų. Tais atvejais, kai pajamos buvo mažesnės nei 500 eurų, jos vidutiniškai sudarė 76 eurus. O gyventojų, kurių pajamos viršijo šią sumą, pajamų iš šių palūkanų vidurkis sudarė 2,5 tūkst. eurų.

c. Vertybinių popierių PARDAVIMO „uždarbis“, t.y. atėmus iš pajamų įsigijimo kainą ir su perleidimu susijusius privalomus mokėjimus

- **Šiuo finansiniu instrumentu naudojasi maža, bet aukštas pajamas generuojanti didmiesčio gyventojų dalis.** 2,4 tūkst. gyventojų, kurių amžiaus vidurkis 52 metai, gavo 145 mln. eurų VP pardavimo „uždarbio“ (tiek apmokestinamo, tiek neapmokestinamo). Du trečdaliai tokių gyventojų – iš didmiesčių.

- **Nors tokių gyventojų atlyginimai vidutiniškai apie 70 proc. didesni nei šalies vidurkis, aukštas jų apmokestinamąsias pajamas nulemia pajamos iš turto nuomos ar pardavimo bei dividendų.** Vidutinės tokio investuotojo mėnesio pajamos iš viso sudaro apie 7,2 tūkst. eurų

(vadovų profesijos atstovų ši suma siekia 17 tūkst. eurų). Visos tokių gyventojų apmokestinamosios pajamos proporcingai pasiskirsto taip: 32% sudaro atlyginimas, 63% – turto nuoma ar pardavimas, dividendai ir kitos su darbo santykiais nesusijusios pajamos, dar 5% – individualios veiklos pajamos (visos populiacijos šių rodiklių proporcijos yra atitinkamai 79%, 12% ir 9%).

- **GPM lengvata, palyginti su gyventojų gautomis šios rūšies pajamomis, yra itin menka.** Įvertinus tai, kad 68 proc. tokių pajamų gavusių asmenų pajamos viršijo lengvatinę 500 eurų sumą ir tai, jog tokiais atvejais pajamos vidutiniškai sudarė 43,5 tūkst. eurų per metus, lengvatinė dalis vidutiniškai leidžia neapmokestinti vos 1 proc. visų tokios rūšies pajamų.

- **Šis finansinis instrumentas generuoja didžiausias pajamas iš GPM, lyginant su kitais analizuojamais instrumentais.** Iš 145 mln. eurų VP pardavimo „uždarbio“ pajamų, apie 144 mln. buvo apmokestinamos (nes „uždarbis“ viršijo 500 eurų sumą, arba VP neatitiko GPMĮ numatytų 500 eurų lengvatos taikymo sąlygų). Nuo jų apskaičiuotas GPM siekia maždaug 22 mln. eurų.